

"İ'lem Eyyühe'l-aziz! Nefs-i nâtıkanın en yüksek matlubu devam ve bekadır. Hattâ vehmî bir devam ile kendisini aldatmazsa hiçbir lezzet alamaz..." Devamıyla izah eder misiniz?

"İ'lem Eyyühel-Aziz! Nefs-i nâtıkanın en yüksek matlubu devam ve bekadır. Hattâ vehmî bir devam ile kendisini aldatmazsa hiçbir lezzet alamaz. Öyle ise ey devamı isteyen nefis! Daimî olan bir Zât'ın zikrine devam eyle ki, devam bulasın. Ondan nur al ki sönmeyesin. Onun cevherine sadef ve zarf ol ki kıymetli olasın. Onun nesim-i zikrine beden ol ki, hayatdar olasın. Esma-i İlahiyeden birisinin hayt-ı şuaıyla temessük et ki, adem deryasına düşmeyesin."(1)

"Nefsi natıka," ifadesi **"insan"** manasına kullanılmıştır. **"İnsan konuşan hayvandır."** tarifiyle yakın ilgisi vardır. Bu tarifte geçen **"konuşma"** kelimesi, **"idrak"** manasınadır. Yani, **"İnsan, idrak sahibi bir canlıdır."** Zira ancak akıllı, idrakli canlılar birbirleriyle konuşurlar, haberleşirler, fikir alışverişinde bulunurlar.

İnsanın, **"en yüksek matlubu devam ve bekadır."** Akıl ve kalb ancak beka ile tatmin olurlar.

"Hattâ vehmî bir devam ile kendisini aldatmazsa hiçbir lezzet alamaz."

Dünya hayatının geçici olduğunu her akıl sahibi bilir. Ama insandaki vehim duygusu, insana ölmeyecekmiş gibi bir his verir ve insan bu sayede dünya işlerine şevkle çalışır ve hayattan lezzet alır.

Kuvve-i vehimiye, insandaki beş batınî duygudan biridir. **Vehim** denilince, bizim aklımıza aslı olmayan şeyleri kabul etme gibi şeyler gelir. Hayali şeylerden korkmak da yine bu vehim kuvvesinin yanlış kullanılmasıyla ortaya çıkar. Halbuki, vehim çok önemli bir batınî duygudur. Önemli bir görevi, burada belirtildiği gibi, fani dünyayı baki imiş gibi gösterip, insanı dünyaya çalıştırmasıdır. İnsan, bu kuvve sayesinde, fani dünyayı sabit zannediyor ve dünyaya çalışıyor.

Kuvve-i vahimenin bir başka görevini de Üstad Hazretleri Otuzuncu Söz olan "Ene ve Zerre" risalesinde nazara veriyor. İnsan, kuvve-i vehimiye ile benim elim, beni ayağım, benim gözüm, benim kudretim, benim evim, benim tarlam diyor. Kuvve-i akliye ile biliyor ki bunların hiçbirisi onun zati malı değil; hepsi Allah'ın ona hediyesi,

ihsanı ve yine hepsi insana emanet olarak verilmiş.

"Öyle ise ey devamı isteyen nefis! Daimî olan bir Zât'ın zikrine devam eyle ki, devam bulasın."

Biz faniyiz, dünya da fani, dünyaya ait maksatlarımız da fani. Kalbimiz, bu fanilerle tatmin olmuyor. İnsan ancak, **"Baki olan Allah'ın zikrine devam etmekle devam bulur."**

Zikir, anmak, hatırlamak demektir. **En büyük zikir namazdır.** Namaz boyunca insan hep Allah'ı hatırlar, ona ibadet eder, ona dua eder. O'nu tespih, tekbir eder, O'na hamd eder.

Allah'ı hatırlatan her şey bir zikir vesilesidir. Çekilen tespihler zikir olduğu gibi, bir ticaretçinin sürekli olarak dürüst hareket etmesi, ahireti ve kul hakkını düşünerek müşterisini aldatmaktan çekinmesi de bir zikirdir. **Yeme, içme, uyuma gibi beşerî ihtiyaçlarını, Allah Resulünün sünneti üzere yapmak da bir zikirdir.** Bütün bunlar insana Allah'ı hatırlatır. Onun kalbini ebedi aleme çevirir.

Bâki olan Allah'ı anan bir kalp, ayrılıklardan, ölümlerden fazla üzüntü duymaz. Zira, giden dostları Allah'ın ilminde olmakla, yokluktan kurtulmuşlardır. Ayrıca, Allah ruha beka vermiştir, ölüm sadece beden için söz konusudur. Bunları bilen ve bunlara inanan bir insanın kalbi sürür ve ferahla dolar.

Üstad'ın şu ifadeleri bu noktada çok önemlidir:

"Gördüm, hissettim, hakkalyakin zevkettim ki, bekamın lezzeti aynen ve daha mükemmel bir tarzda Baki-i Zülcelalın bakasını, benim Rabbim ve İlahım olduğuna imanımda, izanımda, ikanımda vardır."

Aynı manayı ders veren bir başka risalesinde, **"Adem-i mutlak zaten yoktur, çünkü bir ilm-i muhit var."** buyurur. Eşyanın yokluğa gitmediğini, daire-i kudretten, daire-i ilme geçtiğini ders verir. Buna göre, ölen insan bu fani dünyadan ayrılmasına bedel, Baki olan Allah'ın ilminde varlığını devam ettirdiği gibi, Onun vaat ettiği ebedi aleme namzet olması ve ruhunun da baki olması insan kalbini zevk ve safa ile doldurur.

Bir insan bir şiir yazsa ve sonra onu silse, o şiir yok olmamıştır. Sadece kağıt üzerinden kaybolmuştur. Şairin ilminde varlığını devam ettirir. Ölen insanlar da bir bakıma böyle. Dünya sayfasından silindikleri için onları kimse göremiyor, ama Allah'ın ilminde varlıklarını devam ettiriyorlar.

Bunları düşünen insan rahat eder ve devam bulur.

"Ondan nur al ki sönmeyesin. Onun cevherine sadef ve zarf ol ki kıymetli olasın."

İman ve marifet bir yönüyle nura, bir başka yönüyle de cevhere benzetilmiş oluyor. Kalpler bunlarla parladığı gibi, insan da yine bunlarla kıymet kazanır; sadefin kıymetinin içinde taşıdığı inciden gelmesi gibi.

"Onun nesim-i zikrine beden ol ki, hayatdar olasın."

Bu cümlede, Allah'ı anmak ruha benzetildi. Beden ruh ile hayata kavuştuğu gibi, insan da Allah'ı zikretmekle manen hayat bulur, canlanır, kıymet kazanır.

"Esmâ-i İlahiyeden birisinin hayt-ı şuaıyla temessük et ki, adem deryasına düşmeyesin."

"Esmâ-i İlahiyeden birisi" ifadesini **"hiç olmazsa birisi"** olarak anlamamız gerekiyor. Nitekim, Üstat Hazretleri, Yirmi Dördüncü Söz'de, buyuruyor ki, **"Her bir ismin feyz-i tecellisine mazhar-ı cami olmaya çalış!"**

Buna göre insan, bütün isimlerin tecellilerine mazhar olmaya çalışacaktır.

"Çalış" denilmesi, bazı İlâhi isimlere kendi gayretimizle mazhar olacağımızı ders veriyor. Örnek olarak **Âlim** ismi üzerinde duralım. Biz her şeyimizle ilimle dokunmuş, yapılmış, yaratılmışız. Gözümüz ilimle yapılmış, elimiz ilimle yapılmış, aklımız, hafızamız da ilimle yapılmış. Bu tecellilerde bizim hiçbir rolümüz yok, hepsi Allah'ın lütuf ve keremiyle meydana gelmişler. Bir de bizim çalışarak elde edeceğimiz ilimler var. Bunları tahsil etmekle bizde Âlim isminin bir başka tecellisi görülür.

İnsanları birbirinden ayıran, bu ikinci tecellilerdir, yani kendi gayretleriyle meydana gelen tecellilerdir. Birincisinde bütün insanlar müşterektiler.

Aynı şekilde, insan başkalarını affetmekle **Gaffar** isminden, açları doyurmakla **Rezzâk** isminden, ikram etmekle **Kerîm** isminden, bir hastalığın şifasına vesile olmakla **Şafi** isminden feyz alır.

Bununla birlikte, insan bir tek ismin bile, âlemdeki tecellilerini hakkıyla değerlendirse bu tecellilerin kendi kendine olamayacağını idrak ederek Allah'ı bilebilir ve bulabilir. O tecelli onu adem deryasına düşmekten, yani küfürden, dalaletten, şirkten, kötü ahlâklardan kurtarır. Zira, bunların hepsi adem âlemlerine dahildirler.

İman, vücuttur, küfür ademdir. Küfre giren kişi için imansız deriz, yani iman olmayışı küfrü netice vermiştir. Ahlâkı olmayana ahlâksız deriz, ahlâksızlık da adem âlemlerindedir.

Bütün dalalet fırkaları da bu aleme girer, zira hiçbirinin hakikati yoktur, hiçbiri doğru değildir. Yoksa, adem deryasına düşmek, yok olmak demek değildir, zira insan inansa da, inanmasa da yok olmayacak, ya cennette yahut cehennemde varlığı devam edecektir.

Bediüzzaman Hazretleri, cehennemi anlatırken onun önemli bir vazifesinin de **“âlem-i vücut kâinatını âlem-i adem pisliklerinden temizlemek”** olduğunu ifade eder.

Cehenneme giren insan Allah'ı da biliyor melekleri de ahireti de. Günahları sevaplarından fazla olduğu için cehenneme giren bir müminin de bu yanlış tarafları, bozuk yönleri o azabı çekmesiyle temizleniyor. Böylece, ahiret âleminde ne küfür, ne isyan, ne günah hiçbiri kalmıyor. **“Âlem-i adem pislikleri”** denilen bu kötü sıfatlardan herkes temizleniyor.

Şu var ki, bu temizlenme, imansız göçen birinin cennete gitmesine kâfi gelmiyor. Zira, cennet iman edenlerin beldesi. İman da bu dünyada gayba inanmakla tahakkuk ediyor. Cehennemde her şeyi açıkça bilmek ve görmek iman sayılmıyor.

Bu konuda Hazret-i Mevlana'nın enfes bir misali var. Buyuruyor ki;

“Sihhatli bir insan nail olduğu nimetler için Allah'a şükreder. Nimetler ona Allah'ı hatırlatır. Bu hatırlama bir zikirdir. Hasta bir insan da **'Aman Yarabbi! Sen bilirsin Ya Rabbi!'** diye durmadan Allah'ı zikreder. Çektiği sıkıntılar ve acılar ona sürekli olarak Allah'ı hatırlatır. Ahirette, cennet ehli de cehennem ehli de devamlı Allah'ı zikredecekler. Ama ikisinin de zikirleri farklı olacak. cennet ehli, devamlı şükrederek, cehennem ehli ise yine sürekli yardım dileyerek Allah'ı anacaklar.”(?)

Bu harika misal, insanların ve cinlerin ibadet için yaratıldıklarını haber veren Ayet-i Kerimenin bir açıklaması gibi. Ayette geçen **“ibadet”** kelimesine Üstat Hazretleri marifet manası veriyor. Yani, insan Allah'ı tanımak için yaratılmıştır. Onu tanıyan, zaten Ona ibadet eder. İbadet bu tanımanın neticesi olur.

Bu dünya imtihanında inanıp inanmama konusunda kısa süren bir serbestliği müteakip, ahirette bütün insanlar Allah'ı tanıyacaklar; Ona şükredecekler, Ona sığınacak ve Ondan yardım dileycekler; bir kısmı cennette diğerleri cehennemde olmak üzere...

"Ey nefis! Seni tutup düşmekten muhafaza eden Zât-ı Kayyum'a dayan. Senin mevcudiyetinden dokuz yüz doksan dokuz parça Onun uhdesindedir. Senin elinde yalnız bir parça kalır. En iyisi o parçayı da Onun hazinesine at ki rahat olasın."(2)

Üstat Hazretleri, Yirmi Üçüncü Söz'deki bir temsilde, **“O cep fenerini yere vurdum kırdım.”** diyor ve onun kırılmasıyla her tarafın aydınlandığını ifade ediyor. Temsilin sonunda da o cep fenerinin **“cüz'i irade ve enaniyet-i insaniye”** olduğunu beyan ediyor.

Organlarımızın hepsini Allah yarattığı gibi onların çalışmasına yardım eden bu âlemi de yine O yaratmıştır. Yani, Güneş de Onun mahluku, göz de. Havayı da o yaratmış, akciğeri de. Bunların ne yapılmalarında ne de vazife görmelerinde bize bir iş düşmüyor. Aynı şekilde, ruhumuz da Allah'ın mahluku, onun bütün fonksiyonları da yine Allah'ın ihsanı ile ortaya çıkıyor. Düşünmemiz, hafızamızı çalıştırmamız, işitmemiz, görmemiz hep Allah'ın ihsanı ile ve onun iradesiyle. İçimizde ve dışımızda cereyan eden bu kadar çok işten bizim sadece bir hissemiz var, o da irademizi hayra yahut şerre yönlendirmemiz.

Biz bir işe meyledip, cüz'i irademizi o işin olması yönünde sarf ettikten sonra, bütün işler Allah'ın küllî iradesiyle, muhit ilmi ve kudretiyle yaratılıyor.

Buna göre, **“Senin elinde yalnız bir parça kalır. En iyisi o parçayı da Onun hazinesine at ki rahat olasın.”** ifadesini, **“Sana verilen o cüz'i tercih hakkını da nefsinin isteği istikametinde değil, Allah'ın rızasına uygun olarak kullan.”** şeklinde anlamamız gerekiyor.

Dipnotlar:

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Zerre.](#)

(2) bk. [age.](#)